

Velká výstava bezobratlých 2023

Po dvou on-line ročnících (2020 a 2021), které probíhaly formou prezentace fotografií s doprovodnými komentáři, se Velká výstava bezobratlých s pořadovým číslem šest konečně v r. 2023 uskutečnila prezenčně. Ve dnech 2.–11. června se opět v Botanické zahradě Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy Na Slupi mohli návštěvníci seznámit s množstvím bezobratlých živočichů. Letošní ročník byl rekordní jak co do počtu představených druhů bezobratlých, tak co do počtu příchozích (obr. 1). Výstavu během 10 dní konání navštívilo více než 6 300 zájemců a mohli si prohlédnout přes 360 druhů. Dopolední program patřil školním exkurzím, odpoledne byla výstava přístupná veřejnosti. Základem výstavy se opět stali bezobratlí, které můžeme v přírodě potkat v České republice. U některých druhů jistě jen velmi vzácně s dávkou štěstí a znalostí, ale přesto tomu řada návštěvníků u některých vystavených exemplářů ani nevěřila, že jsou u nás k nalezení. Menší část výstavy tvořily druhy na našem území vyhynulé nebo vymizelé a nejméně zastoupena byla exotická fauna.

Zřejmě největší úspěch sklidili, především u mladších návštěvníků, majestátní roháčci obecní (*Lucanus cervus*, obr. 5) a ikoničtí tesaříci obrovští (*Cerambyx cerdo*, obr. 2). Ti byli umístěni ve velkých teráriích přímo u vchodu do výstavy a ne jeden z příchozích požádal průvodce o vyndání exempláře z terária a jeho vložení do natažené ruky. Ačkoli jde o chráněné druhy živočichů, zejména roháčci nejsou na našem území příliš vzácní a lze se s nimi setkat na mnoha lokalitách v teplejších oblastech státu. Zájem o ně však nasevědčoval, že mnozí je tady vidí poprvé v životě.

1 Nejen během vernisáže výstavy bezobratlých v Botanické zahradě Přírodovědecké fakulty UK Na Slupi, ale i v „běžném“ provozu bylo plno. Denní návštěvnost přesahovala v průměru 600 lidí.

2 Podržel si v ruce tesaříka obrovského (*Cerambyx cerdo*) nebo roháče obecného (*Lucanus cervus*, viz obr. 5) byl zřejmě jeden z největších zážitků pro nejednoho návštěvníka. A nejevily o něj zájem pouze malé děti. Foto P. J. Juračka (obr. 1 a 2)

3 Střevlík mřížkovaný (*Carabus clathratus*) je v současné době zřejmě jeden z našich vůbec nejvzácnějších hmyzích druhů. Vyskytuje se v ČR již pouze na jediné malé lokalitě v lesích u soutoku Moravy a Dyje a jeho populace čítá zřejmě posledních několik desítek jedinců.

4 Chov mravenců a sledování jejich života v „přímém přenosu“ není jen oblíbenou kratochvílí chovatelů hmyzu, ale i řady vědců. Ač jsou mravenci jednou z nejkoumanějších skupin hmyzu vůbec, ještě mají obrovský potenciál nás překvapit. Snímek z kolonie dřevokazů obrovských (*Camponotus herculeanus*). Foto P. Šípek (obr. 3 a 4)

Když jsme u vzácných a ohrožených druhů, k vidění byly na výstavě takové „kuriozity“ jako střevlík mřížkovaný (*Carabus clathratus*) nebo hnědásek osikový (*Euphydryas maturna*). O existenci těchto druhů běžný obyvatel nemá ani tušení a setkání s nimi je v naší přírodě již prakticky nemožné. Střevlík mřížkovaný (obr. 3) patřil vždy spíše k vzácnostem naší krajiny, v minulosti se ale hojněji vyskytoval v lužních lesích Polabí a jižní Moravy. České populace vymizely zřejmě vlivem regulace toku Labe, ty moravské dostaly zá-

sadni ránu stavbou Novomlýnských nádrží. Právě v oblasti Mušovského luhu byl střevlík podle pamětníků velice hojný. V Čechách je druh považován za vyhynulý, na Moravě existuje dosud velmi malá populace. Podobný osud čekal i hnědásek osikového. V Čechách se vyskytoval jen v listnatých lesích ve středním Polabí a v dolním Poorličí, v nížinách a pahorkatinách jižní a střední Moravy byl naopak v minulosti značně rozšířen ve všech rozsáhlejších lesních komplexech, hlavně v aluviích větších řek. V současnosti přežívají v celé republice pouze dvě malé populace ve středním Polabí. Osud těchto druhů na našem území je téměř zpečetěn a všechny snahy o záchranu zatím nedosáhly přílišných úspěchů. Právě na jejich příbězích si mohli návštěvníci výstavy uvědomit, jak fatální může být vliv člověka na krajinu.

Většina bezobratlých prezentovaných na výstavě však patří mezi dosud běžné obyvatele naší krajiny. Takové druhy možná úplně nepotěší oko každého odborníka, ale jsou nepostradatelné ke vzdělávání veřejnosti, zejména dětí školou povinných. Výstava měla především nejmladším návštěvníkům ukázat, jak bohatý a pestrý je svět takových živočichů, kteří se často skrývají jen několik kroků od jejich domovů nebo je mají přímo na zahradě. Pouze to, co známe, jsme také ochotni vnímat a chránit.

Mezi velmi oblíbené skupiny bezobratlých patří sociální hmyz. Návštěvníci si mohli prohlédnout prosklený včelí úl, odkrývající leccos z fascinujícího sociálního života včel. Kromě úlu byl vystaven také čmelín, tedy úl s kolonií čmeláků zemních (*Bombus terrestris*), darovaný firmou Český čmelák. Velký úspěch sklídila formikária – speciálně upravená terária pro chov mravenců. Přes průhlednou stěnu formikária lze nahlédnout přímo do hnízda a sledovat mravenčí život v přímém přenosu. Dnes jde o oblíbenou kratochvíli chovatelů hmyzu. K vidění byli jak „naši“ mravenci, např. mravenec otročící (*Formica fusca*) nebo dřevokaz obrovský (*Camponotus herculeanus*, obr. 4), tak tropický druh *Harpagathos venator* s neobvykle dlouhými kusadly. Sociální hmyz v širším pojetí však nezahrnuje pouze žahadlové blanokřídlé (Hymenoptera: Aculeata), můžeme k nim zařadit také třeba hrobařky (rod *Nicrophorus*). Jak jejich český název napovídá, tyto brouci zahrabávají malé mršiny. Ty posléze upravují pro své larvy, které se na zahrabané mršině živí. Samice a často i samec se o larvy starají a aktivně je krmí. Díky speciálně upravenému teráriu byla k vidění zahrabaná mršina laboratorní myši, kterou hrobařiči během několika dní připravili pro své potomstvo. Výstava bohužel netrvala tak dlouho, aby se mohly vylíhnout i larvy.

Velký zájem byl ale i o naše původní druhy raků – raka říčního (*Astacus astacus*) a r. kamenáče (*Austropotamobius torrentium*). Kromě nich nechyběli ani víceméně zdomácnělý rak bahenní (*Astacus leptodactylus*) nebo invazní rak signální (*Pacifastacus leniusculus*). I když se příběh o račím moru již dostal do povědomí široké veřejnosti, nemůžeme říct, že by se účastníci výstavy dívali na nepůvodní druhy raků úkosem. Naopak, krabi říční (*Eriocheir sinensis*), další podezřelí v kauze šířitelů račích moru, si vysloužili nejeden obdivný

5 Roháč obecný patří k největším evropským broukům. V ČR je chráněn zákonem a uveden i v červeném seznamu ohrožených druhů. Když však víme kdy a kde, setkáme se s ním poměrně snadno. Mnoho lidí ho ale v přirozených podmínkách nikdy nespatřilo. Proč? Dospělci jsou aktivní hlavně až po soumraku. Foto P. J. Juračka

pohled. Informaci, že se dnes krabi vyskytují i u nás, mnoho lidí nevěřilo a se zájmem si vyslechli historku o jejich rozšíření do Evropy s lodní dopravou. Vystavené exempláře pocházely z pražské tržnice Sapa, kde se prodávají ke konzumaci. My jsme je však po ukončení výstavy neochutnali.

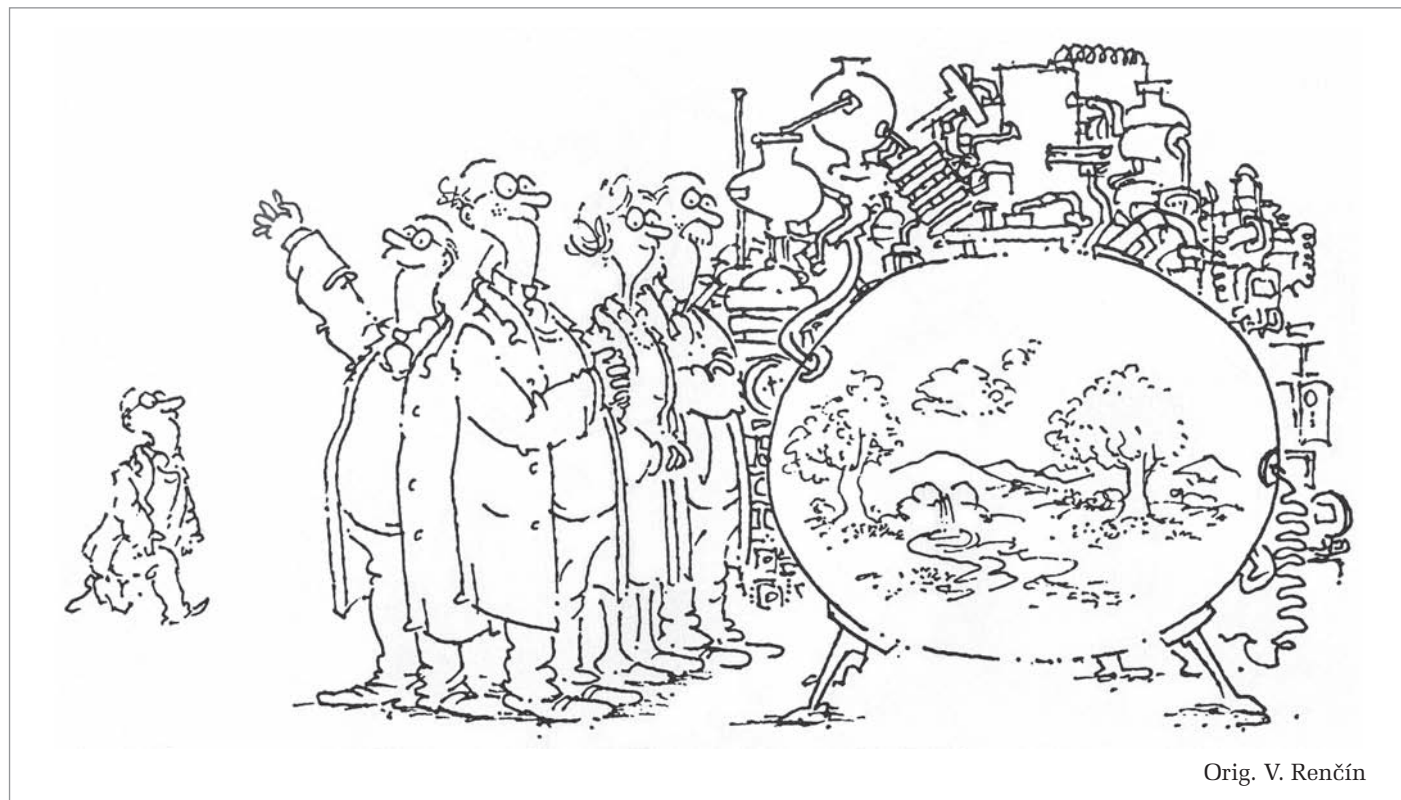
Výzkumný ústav rostlinné výroby zase nabídl k prohlédnutí ucelenou sbírku domácích škůdců, z nichž někteří také patří k nepůvodním druhům. Nechyběli tak nevítaní spolubýdliči jako červotoč chlebový (*Stegobium paniceum*), lesák skladištní (*Oryzaephilus surinamensis*) nebo zavíječ moučný (*Ephestia kuehniella*). Další ucelené expozice tvořili pavouci v čele s úchvatnými lovčíky vodními (*Dolome-*

des fimbriatus), a také měkkýši, u kterých zaujala zejména pestrost tvarů a barev jejich ulit. Samostatná sekce se věnovala vodním živočichům umístěným v akváriích. Kromě zmíněných raků a krabů zde byli např. pijavka lékařská (*Hirudo medicinalis*), vodouch stříbřitý (*Argyroneta aquatica*) nebo největší vodní brouk světa – vodmil černý (*Hydrophilus piceus*).

Bohužel v jednom článku není prostor představit všechny druhy bezobratlých, které byly k vidění, ač jsou neméně zajímavé. Prakticky o každém se dá povědět poutavý příběh, a kdo výstavu navštívil, mohl si je vyslechnout od průvodců – současných i bývalých studentů zoologie Přírodovědecké fakulty UK. Bez jejich obětavé dobrovolnické pomoci by se akce nemohla uskutečnit. Výstavu však zaštitila a podpořila také celá řada institucí a firem. Kromě těch výše zmíněných děkujeme platformě Přírodovědci.cz, PřF UK a zvláště katedře zoologie této univerzity, Národnímu muzeu, České společnosti entomologické, Magistrátu hlavního města Prahy a Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR. Za poskytnutí terárií a chovatelských pomůcek patří poděkování firmě Repti Planet, za prostory k uskutečnění výstavy Botanické zahradě PřF UK.

Část expozice se po ukončení výstavy přesunula na její „pokračování“ do Muzea Karlovy Vary, kde se poté konala od 13. do 21. června. S její malou částí se mohli zájemci seznámit též v Informačním a osvětovém středisku Osvinov na ochranu užovky stromové v Poohří pod záštitou spolku Zamenis.

Letošní ročník Velké výstavy bezobratlých se opět velice vydařil a jak již bylo v úvodu sděleno, překonal počtem vystavovaných druhů i počtem návštěvníků ty předchozí. Náročnost uspořádání celé akce je však značná, a i proto se další ročník uskuteční až v r. 2025. Doufejme, že to veškeré okolnosti dovolí.

Orig. V. Renčín